

РАБОТЕН ЛИСТ 1

„РАДИЧКОВАТА ДОБАВКА“

Литература

10 клас

Група № _____ Имена на участниците: _____

Правилото на играта

Радичков не пише вълшебни приказки. В неговите разкази не летят хора и не говорят мъртви. Всичко, което се случва, може да се случи.

И въпреки това светът му е странен. Странното идва от гледането, не от събитието.

Долу има шест сухи изречения. Всяко е вярно и скучно. Вашата работа е да добавите по едно изречение след него – такова, че сцената да стане необикновена, без да престане да е възможна.

- **Забранено е:** вълшебства, сънища, призраци, „оказа се, че“. Ако нещо не може да се случи в един зимен ден в България, не се брои.
- **Позволено е:**
 - предметът да има нрав;
 - животното да знае нещо;
 - тишината да тежи;
 - някой да се гържи не както му е редът.

Задача 1. Добавките (6 минути)

1. Мъжете се качиха на шейната и потеглиха.

2. Конят вървеше бавно, защото пътят беше заснежен.

3. Край пътя имаше шипков храст с червени плодове.

4. Един от мъжете мълчеше през целия път.

5. Спряха да починат и запалиха огън.

6. Наг полето беше тихо.

Задача 2. Проверката (2 минути)

Минете през своите шест добавки и срещу всяка сложете знак:

- **+** ако наистина може да се случи
- **?** ако сте прекрачили в измислицата

Пренапишете едно от въпросителните така, че да стане плюс:

ЗАДАЧА 3. Най-добрата (1 минута)

Изберете една своя добавка за четене на глас. Не най-смешната – най-странната.

Номер: _____

РАБОТЕН ЛИСТ 2

„ОТКЪДЕ ИДВА СМЕХЪТ“

Литература

10 клас

Група № _____ Имена на участниците: _____

За какво става дума

Радичков е смешен, но не разказва вицове. В текста няма нито един момент, в който авторът да ви смигне. Смехът идва от друго място и днес ще намерите откъде точно.

Работим само с началото и с пътуването – до момента, в който ловците вдигат пушките. Дотам и нито ред по-нататък.

ПЕТТЕ МЕХАНИЗМА

А. Дребното, казано едро. За нещо съвсем незначително се говори с тон, сякаш е събитие от голямо значение.

Б. Предметът с нрав. Вещ, животно или растение се държи като че има собствена воля – и никой в текста не се учудва.

В. Сериозното лице. Нещо абсурдно се разказва напълно спокойно, без разказвачът да покаже, че е абсурдно.

Г. Отклонението. Разказвачът тръгва настрани, разказва нещо друго и се връща по-късно, като че нищо не е било.

Д. Думата не на място. Употребена е дума, която не е редната – и точно затова пасва по-добре от правилната.

Задача 1. Три места (5 минути)

Намерете в текста три места, на които сте се усмихнали или сте се озадачили. За всяко попълнете:

- Мястото (първите думи): _____
- Механизмът (буква): _____ Защо точно този: _____
- Мястото: _____
- Механизмът (буква): _____ Защо точно този: _____
- Мястото: _____
- Механизмът (буква): _____ Защо точно този: _____

Задача 2. Изпитанието (3 минути)

Вземете първото си място и го препишете тук с прости гumi – каквото се случва, казано направо, без Радичковия начин.

- Остана ли смешно? ДА / НЕ
- Ако не – значи смехът е бил в начина, не в случката. Напишете с една гума кое се е загубило:

Задача 3. Един въпрос (1 минута)

Смехът у Радичков весел ли е? Отговорете с една гума и една причина.

ИНДИВИДУАЛНА ЗАДАЧА

Клас: 10. ____

Име: _____

Дата: _____

Всеки сам, четири минути.

Груповите листове стоят пред вас.

Въпрос 1. Кои са трите пространства в света на Радичков? Назовете ги и дайте по един пример от прочетеното за всяко.

1. _____ пример: _____

2. _____ пример: _____

3. _____ пример: _____

Въпрос 2. Какво значи магически реализъм при Радичков? Обяснете го с едно изречение – и после посочете едно място в текста, което го доказва.

Мястото: _____

Въпрос 3. Ето едно изречение: „Конярят слезе от шейната и счупи един клон от храста.“

- Допишете го по маниера на Радичков – едно изречение, което прави сцената необикновена, без да добавя нищо невъзможно.

- И си отговорете сам: какво направи вашето изречение – от какво стана странно?

КЛЮЧ ЗА УЧИТЕЛЯ**ВАЖНО ОТ САМОТО НАЧАЛО – ГРАНИЦАТА С УРОК 31**

- Този час и следващият работят с един и същи текст, но с различни части от него.
- Урок 30 стига до момента, в който ловците вдигат пушките, и спира там. Работи се с пътуването, шейната, коня, коняря, шипката, зимата, гласовете – с това как е направен светът на Радичков.
- Урок 31 започва точно от изстрела: убитата птица, кръвавата спирала в снега, упрекът към човека, нарушената хармония.
- Затова днес не тълкувайте финала, дори учениците да го отворят. Ако някой заговори за спиралата, приемоте го с едно изречение и го отложете: „Точно с това започваме следващия час.“ Ако го изчерпите днес, следващият урок остава без сърце.

КАРТА НА ПРЕЗЕНТАЦИЯТА – 13 слайда

- Слайд 1 – три обикновени думи; провокирането
- Слайд 2 – какво излиза от тях
- Слайд 3 – заглавният
- Слайд 4 – Радичков накратко
- Слайд 5 – магически реализъм: правилото
- Слайдове 6, 7 и 8 – трите пространства: битово, гротесково, митично
- Слайд 9 – хуморът, който не е виц
- Слайд 10 – задачата „Радичковата добавка“; стои през първата дейност
- Слайд 11 – петте механизма на смеха; стои през втората дейност
- Слайд 12 – въпросът за проверката
- Слайд 13 – трите думи от началото, вече пълни

0. ПОДГОТОВКА ПРЕДИ ЧАСА

- Разпечатайте Приложение 1 и Приложение 2 – по един на група, и Приложение 3 – по един на ученик.
- Отбележете си докъде се чете днес. Сложете лист в учебника на мястото, където ловците вдигат пушките.
- Прочетете точка 3 – там са очакваните добавки. Ако влезете в час без свои примери, дейността тръгва трудно.
- Пригответе две-три изречения за домашното от предишния час – филмът за Гатьо. Не повече от минута.

1. ЗА ПРОВОКИРАНЕТО – слайдове 1 и 2

- Часът започва с домашното, но кратко. Пускайте от двама-трима по едно изречение – кое във филма ги е изненадало. Не отваряйте разговор, не сравнявайте отговорите и не питайте кой не е гледал.
- После минете нататък с мост, не с обобщение: Хайтов гледа човека отвътре, Радичков гледа целия свят отвън – и вижда в него неща, които ние подминаваме.
- Слайд 1 показва три думи: ШЕЙНА, ШИПКА, СНЯГ. Задайте въпроса и изчакайте: „Колко страници литература има в тези три думи?“

- Отговорът, който идва, е „никакви“ или „две изречения“. Точно това ви трябва. Не го поправяйте – потвърдете го.
- Слайд 2 отговаря вместо вас: от тези три гуми излиза разказ, който още се преподава. Оставете гумите на екрана и кажете, че ще се върнете при тях на последната минута.

2. ЗА ВЪВЕДЕНИЕТО – слайдове 3–9

- Слайд 3 – заглавният, 10 секунди.
- Слайд 4 – Радичков накратко, 45 секунди. Три неща стигат: роден в северозападно село, тръгва от вестникарската работа, пише така, че езикът му се разпознава от едно изречение.
- Слайд 5 – магическият реализъм, 90 секунди. Обяснете го през правилото, не през определението: нищо невъзможно не се случва, а светът въпреки това е странен. Странното е в гледането.
- Слайдове 6, 7 и 8 – трите пространства, по 45 секунди. Битовото е шейната, ботушите, огънят. Гротесковото е там, където нещо се изкривява и става едновременно смешно и неприятно. Митичното е там, където дребната случка изведнъж заприлича на нещо много старо и много голямо.
- Слайд 9 – хуморът, 60 секунди. Кажете само едно: тук няма вицове и никой не смига на читателя.

Ако изоставате, режете от биографията. Не режете слайд 5 – без него първата дейност се разпада.

3. КЛЮЧ КЪМ ПЪРВАТА ДЕЙНОСТ – „Радичковата добавка“ (слайд 10)

- Групи от по четирима. Не местете чиновете.
- Разбивка на единайсетте минути: 1 минута инструкция, 6 минути добавките, 2 минути проверката, 1 минута избора, 1 минута четене.
- Дайте свой пример, преди да пуснете групите – без него първите две минути отиват в чудене. Работи този: „Мъжете се качиха на шейната и потеглиха. Шейната изскърца веднъж – така, както скърца човек, когото са вдигнали по-рано, отколкото е свикнал.“
- Обяснете границата с втори пример, който НЕ става: „Шейната се вдигна във въздуха и полетя.“ Това вече е приказка и излиза от правилото.
- Очаквани добри добавки: конят знае пътя по-добре от кочияша и не чака команда; шипката стои наред със снега като единственото нещо, което не се е предало; мъчаливият мъж мълчи така, че другите започват да говорят по-тихо; огънят гори криво, сякаш и той не е съгласен да са спрели точно тук; тишината е такава, че всеки чува собствените си грехи.
- Типична грешка: добавят вълшебство. Върнете ги с въпроса „Може ли това да се случи в четвъртък следобед?“ – по-бърз е от всяко обяснение.
- Втора типична грешка: добавят красиво описание вместо странност. „Снегът блестеше като диаманти“ е украса, не Радичков. Питайте: „Кой в това изречение има нрав?“
- При четенето вземете четири-пет добавки от различни групи и не ги оценявайте. Питайте класа коя е най-странната – те преценяват по-точно от вас.

4. КЛЮЧ КЪМ ВТОРАТА ДЕЙНОСТ – „Откъде идва смехът“ (слайд 11)

- Разбивка на десетте минути: 1 минута инструкция, 5 минути трите места, 3 минути изпитанието, 1 минута последният въпрос.
- Повторете изрично, че се работи само до вдигането на пушките. Обиколете и връщайте всяка група, която е отишла към финала.
- Механизмите не са взаимно изключващи се. Едно място често работи с два наведнъж – приемайте и двата, стига групата да обясни.
- Задача 2 е същината. Когато преразкажат мястото с прости думи, смехът изчезва почти винаги. Това е доказателството, че хуморът у Радичков е в езика и в гледната точка, а не в случките.
- Последният въпрос обикновено разделя класа. Част казват „весел“, част – „тъжен“ или „студен“. Не отсъждайте. Ако някой каже, че смехът тук е начин да не се разплачеш, спрете дотам – по-добре няма да чуете.

5. КЛЮЧ КЪМ ЗАДАЧАТА ЗА ПРОВЕРКА – слайд 12

- Въпрос 1. Битово – шейната, конят, огънят, грехите, храната. Гротесково – мястото, където някой се държи неразбираемо или гребна постъпка изглежда едновременно смешна и грозна. Митично – мигът, в който картината заприлича на нещо много по-старо от този ден. Приемайте всеки пример, който групата може да защити.
- Въпрос 2. Очаква се формулировка от рода на: не се случва нищо невъзможно, но всичко е разказано така, сякаш обикновеното е чудно, а чудното – обикновено. Задължително се иска и място от текста; отговор без него се връща.
- Въпрос 3 е истинската проверка и по него се вижда всичко. Проверявайте две неща: остана ли изречението възможно и има ли в него нрав, воля или несъответствие. Оценявайте самото изречение, не почерка на обяснението под него.
- Съберете листовите на излизане.

6. ЗА ЗАТВАРЯНЕТО – слайд 13

- Върнете класа при трите думи от началото. Слайд 13 ги показва отново, но вече с онова, което групите направиха от тях.
- Задайте същия въпрос, с който започнахте, и не отговаряйте вместо тях: „Колко страници литература има в три думи?“
- Не обявявайте домашна работа. Кажете само докъде да прочетат за следващия час – от вдигането на пушките до края.

7. АКО ВРЕМЕТО НЕ СТИГА

- Съкратете добавките от шест на четири изречения. Задачата работи и с четири.
- Съкратете третото място във втората дейност – две стигат.
- Не съкращавайте Задача 2 от Приложение 2 и последния въпрос на индивидуалната задача. Ако часът изостава, режете от биографията и от едно от трите пространства.